

УДК (UDC) УДК 929. 929.5. 792. Верхацький

DOI: <https://doi.org/10.21272/starovyna.2023.62.5>

ЛОБКО Н. В.*

МИХАЙЛО ВЕРХАЦЬКИЙ: МАТЕРІАЛИ ДО БІОГРАФІЇ

Анотація. В статті йдеться про видатного українського режисера, театрознавця, патріарха української театральної педагогіки, режисера-лаборанта, секретаря режисерського штабу театру «Березіль», професора Київського театрального інституту Михайла Полієвтовича Верхацького. Він також відомий як учень і співробітник Леся Курбаса автор розвідок про режисерську та акторську майстерність. На підставі листування між його учнем В. С. Васильком та дружиною Л. Курбаса, було встановлено, що саме завдяки ретельним випискам Михайла Полієвтовича зберігся до наших днів безцінний «Режисерський щоденник» Л. Курбаса. Він же свого часу скопіював і чимало курбасівських текстів, а також врятував частину рукописних матеріалів з Харкова, що мали причетність до Курбаса, при першій нагоді розібрав їх, підготував до друку, передав в музеї і тим самим зберіг їх для наступних поколінь. Також великою заслугою М. Верхацького є опрацювання теоретичної спадщини Л. Курбаса та передача її наступним театральним поколінням.

З'ясовано, що він був серед тих учнів Курбаса, які прагнули сказати правду про одного з видатних діячів розстріляного відродження. За це він був змушений був покинути Україну на шістнадцять років, рятуючись від переслідувань. У 1936 р. М. Верхацький виїхав до Узбекистану. Але й в далекому Узбекистані він не забуває уроків Курбаса. В Ташкенті Михайло Полієвтович стає фундатором театрального інституту, першим його директором, започаткувавши наукову історію узбецького театру і готуючи кадри театрознавців, акторів та режисерів.

1952 року М. Верхацький повернувся в Україну й розпочав викладати в Київському державному інституті театрального мистецтва (нині Київський національний університет театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого). Педагог працював на кафедрі майстерності актора й у період 1958–1963 рр. очолював її, а також викладав режисуру. Саме цей київський педагогічний період його роботи, дослідники вважають найбільш плідним та зрілим. Зазначено, що після повернення до Києва він намагався реабілітувати чесного ім'я свого вчителя – Леся Курбаса.

Було досліджено родовід М. Верхацького і встановлено, що його предки довгий час мешкали в м. Кролевець та с. Андріївка Гадяцького повіту Полтавської губернії (нині Сумської області).

Ключові слова: Михайло Верхацький, Лесь Курбас, театр «Березіль», український театр, родовід.

* Лобко Наталія Вікторівна – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії Сумського державного університету, ORCID: 0000-0002-3401-7295.

Михайло Полієвктович Верхацький – учень і співробітник Курбаса, видатний режисер, педагог і театральний діяч, професор Київського театрального інституту, автор низки праць з історії театру, а також розвідок про режисерську та акторську майстерність, статей і спогадів про Леся Курбаса. Його предки довгий час мешкали в м. Кролевець та с. Андріївка Гадяцького повіту Полтавської губернії (нині Сумської обл.).

Саме його зв'язок з видатним діячем розстріляного відродження, Лесем Курбасом, був причиною того, що тривалий час життя та діяльність М. Верхацького не досліджувалася.

Лише на початку 20 століття з'являються статті, присвячені його діяльності. В більшості публікаціях охарактеризовано періоди педагогічної діяльності М. Верхацького, його педагогічні принципи, також висвітлено основні напрямки наукових пошуків, які є невід'ємною частиною розвитку української та узбецької театральної освіти середини ХХ століття, концептуальні та методологічні засади мистецько-наставницької діяльності [2; 3; 4; 5; 8; 9; 10; 11].

Дослідники аналізують специфіку запровадження М. П. Верхацьким традицій Л. С. Курбаса в українську школу екранних мистецтв [1].

Під час опрацювання публікацій про М. Верхацького було з'ясовано, що недостатньо висвітлено його заслуга в справі збереження спадщини свого вчителя – Леся Курбаса. Також недослідженим є родовід нашого славетного земляка. Дати відповіді на ці питання і є мета даної статі.

Друзі називали Михайла Полієвктовича «ідейним зброєносцем» Курбаса. І це відповідало дійсності. Адже він довгий час був секретарем режисерського штабу театру «Березіль», тобто організатором науково-методичного і навчального центру в межах театру.

Про свої відносини з вчителем він так згадує в листах до В. С. Василька та дружини Курбаса В. М. Чистякової: «Я багато часу був разом з Олесем Степановичем. Він мені розповідав силу – силенну про мистецтво, іноді про плани, самопочуття, погляди і т. д. Він сам мені дав у руки щоденник і дозволив дещо переписати з нього. Записи були не систематичні, то одна-дві в місяць, то одна - дві в рік. Нікому він щоденник не давав. І мені він дав принагідно. Зміст щоденника – питання фаху, нотатки про прочитане, бачені вистави... Ніяких антирадянських висловлень ні в матеріалах, ні в щоденнику, ні в бесідах зі мною не було у Олесе Степановича» [14, с. 20]. «Я на себе не багато беру, але так сталося, що мені довелося багато взяти у Олесе Степановича, багато чути його думок про все у мистецтві» [7, с. 12].

Саме завдяки ретельним випискам Михайла Полієвктовича зберігся до наших днів безцінний «Режисерський щоденник» Л. Курбаса. Він же свого часу скопіював і чимало курбасівських текстів, а також врятував частину рукописних матеріалів з Харкова, що мали причетність до Курбаса, при першій нагоді розібрав їх, підготував до друку, передав в музеї і тим самим зберіг їх для наступних поколінь [12, с. 2].

Слід зазначити, що дякуючи старанням вірних учнів Л. Курбаса В. Василька та М. Верхацького, розпочалася реабілітація чесного імені вчителя. Один з його учнів пізніше напише: «Були це роки хрущовської відлиги, роки моральної реабілітації «розстріляного відродження». Я добре пам'ятаю, як Верхацький ожив, сподіваючись на поновлення спадщини Леся Курбаса та повну його легалізацію, почав ходити по високих

кабінетах. Отримував обнадійливі обіцянки. Пам'ятаю, як вже у 1957 році пройнявся смутком і перестав ходити «нагору», бо там не мали намірів поновити справжню свободу. Спадщина Курбаса лишалася крамолою.

Але все ж таки Михайло Полієвктович вийняв із домашньої схованки поживклі папірці з записами з щоденників Курбаса, його лекцій, цитував ці матеріали на уроках, через що на інститутських засіданнях не раз мав неприємності. Він готував курбасівський спадок до друку, незважаючи на постійні фіаско у намаганні кудись прилаштувати цей матеріал. Такою була віра М. П. у майбутнє свого вчителя» [12, с. 4].

Але Михайло Полієвктович є не тільки рятівником і охоронцем спадщини свого вчителя. Велика заслуга його і в пропаганді уроків Курбаса, а також в опрацюванні його теоретичної спадщини, роботі над книжкою спогадів про Майстра. Все своє життя він прагнув зберегти і передати наступним поколінням мистецькі надбання Курбаса, особливо в царині театральної педагогіки.

Аналізуючи педагогічну працю митця, дослідники виділяють три періоди - харківський (1926–1935), узбецький (1936–1952) та київський (1952–1973). Харківський період представлений формуванням педагогічного досвіду М. Верхацького в «Березолі» (1926–1933), роботою у Харківському музично-драматичному інституті (1930–1933) та у Харківському театральному технікумі (1933–1935) [10, с. 164-165].

Він був серед тих учнів Курбаса, які прагнули сказати правду про одного з видатних діячів розстріляного відродження. За це він був змушений був покинути Україну на шістнадцять років, рятуючись від переслідувань. В 1936 році М. Верхацький виїхав до Узбекистану. Але і в далекому Узбекистані він не забуває уроків Курбаса. В Ташкенті Михайло Полієвктович стає фундатором театального інституту, першим його директором, започаткувавши наукову історію узбецького театру і готуючи кадри театрознавців, акторів та режисерів [12, с. 3].

1952 року М. Верхацький повернувся в Україну й розпочав викладати в Київському державному інституті театального мистецтва (нині Київський національний університет театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого). Педагог працював на кафедрі майстерності актора і у період 1958–1963 рр. очолював її, а також викладав режисуру. Саме цей київський педагогічний період його роботи, дослідники вважають найбільш плідним та зрілим [10, с.165].

Він залишив після себе когорту учнів, яким передав дух Курбаса. Вони посіли провідне місце в театральному житті України, їх легко впізнати по спільній рисі – тяжінню до образного театру, театру пристрастей і потрясінь. Серед його учнів 10 народних артистів України і Росії, 2 професори, більше десяти заслужених артистів та заслужених діячів мистецтв.

Отже, Михайло Верхацький - одна із видатних постатей в історії українського театру ХХ ст.: режисер, теоретик, театральний педагог, історик театру. Певний період часу він був учнем і співробітником видатного режисера Леся Курбаса. Саме завдяки йому була збережена спадщина його свого вчителя – Леся Курбаса. Упродовж свого творчого життя, Михайло Полієвктович прагнув саме через педагогіку як найвиразніше передати наступним театральним поколінням основні засади школи Леся Курбаса. Педагогічна праця М. Верхацького стала значним внеском у розвиток української театральної культури.

Родовід Верхацького Михайла Полієвктовича

Михайло Полієвктович Верхацький народився 4 травня 1904 року, що підтверджується записом в метричній книзі Миколаївської церкви с. Андріївка Гадацького повіту Полтавської губернії, де його через два тижні після народження похрестили. Згідно цього запису його батьками були: «х. Савицького мешчанин Полиевкт Мартинович Верхацкий и законная его жена Катерина Стефановна, оба православные», а хрестили його «г. Полтавы дворянин Леонид Флорович Пономаренко и дворянина дочь Вера Николаевна Гамалея» [15, арк. 17зв. - 18].

За допомогою метричних книг церков м. Кролевця та с. Андріївна, які частково збереглися в Державному архіві Сумської області, вдалося з'ясувати, що його прадід був польським шляхтичем. Про це свідчить знайдений перший у часі запис в метричній книзі Варваринської церкви м. Кролевця Чернігівської губернії за 1826 рік: «У захожего шляхтича польского Михаила Верхлитского и жены его Ирины родилась дочь Стефанида» [16, арк. 5зв.]. Це єдиний документ, де зазначено польське походження глави роду. В наступних документах він записаний як «мещанин кролевецкий» (в запису про смерть в 1827 р. Стефаніди) [16, арк. 28], а через 10 років в записах про народження, смерть дочки Марії та в запису про смерть дружини Ірини Антонівни - «кролевецким неслужащим дворянином Михаилом Яковлевичем Верфратским» [17, арк. 25 зв.; 47; 45зв.].

Цікавим є той факт, що онук Михайла Яковича – Полієвкт – знав про дворянство предків. Підтвердженням цього може слугувати запис про народження однієї з його доньок Ольги, де зазначено «хутора Савицького дворянин Полиевкт Мартинович Верхацкий» [18, арк. 207зв - 208].

В метричній книзі Преображенської церкви м. Кролевця було знайдено запис про те, що 23 жовтня 1847 року в віці 27 років від холери помер «кролевецкого мешчанина Антония Лимановского внук Архип Михайлович Верхрацкий» [19, арк. 108зв.].

Опрацювавши метричні книжки церков і ревізькі казки м. Кролевця, можна припустити, що Михайло Якович близько 1818 року одружується з сімнадцятилітньою Іриною Антонівною Лимановською, донькою кролевецкого міщанина. Згодом у них народилося четверо дітей: сини Архип і Мартин та доньки Стефанида та Марія, які померли в малолітньому віці. Слід зауважити, що в архіві не за всі роки збереглися метричні книги кролевецьких церков, тому немає можливості дізнатися про ймовірне народження інших дітей в родині Михайла Верхацького. З цієї й ж причини залишається невідомою точна дата народження Мартина. Згідно ревізького реєстру за 1851 рік він народився в 1834 році, запису про шлюб – в 1828 році, а запису про смерть – в 1832 році.

Народивши 26 січня 1837 року останню дочку Марію, через 9 місяців в віці 36 років помирає Ірина Антонівна. Подальша доля Михайла Яковича не відома. В метричних книгах м. Кролевець не знайдено записів ні про його другий шлюб, ні про народження в нього дітей від другої дружини. Можливо він виїхав з Кролевця і помер в іншому місті. А його синів – Архипа та Мартина – виховували батьки померлої матері, про що й свідчить вже згадуваний запис про смерть Архипа.

В 1842 році помирає бабуся Пелагія, а 26 грудня 1850 року дідусь – Лимановський Антон Матвійович [19, арк. 263зв.]. Мартин Михайлович залишається один. Він – єдиний продовжувач роду Верхацьких. Згідно ревізької казки за 1851 рік, сімнадцятирічний Мартин Михайлович Верхратський 25 травня 1851 року був «причислен в кролевецкие мещане не доказавши дворянство» [20, арк. 96 – 96зв.]. А під час наступного ревізького перепису в 1858 році був зроблений запис «Мартин Михайлович Вихрацкий 1851 года по недоказательству им дворянства исключен из оного» [21, арк. 89зв. - 90]. Ймовірно, на 1851 рік Мартин був єдиним з роду Верхацьких в м. Кролевець і тому доказати своє дворянське походження йому ніхто не міг допомогти.

19 жовтня 1852 році в Преображенській церкві повітового містечка Кролевець відбулося вінчання двадцятирічного кролевецького міщанина Мартіана Михайловича Верхратського з двадцятилітньою дочкою «умершего титулярного советника» Єфремовою Анастасією Павлівною [19, арк. 339зв. - 340]. 7 січня 1853 року в них народився син Полієвкт. Через рік, 29 січня 1853 року, від чахотки помирає Мартин Михайлович [22, арк. 31зв.]. Таким чином, Полієвкту Мартиновичу, як і його батькові в свій час, судилося далі продовжити рід Верхацький.

Мати Полієвкта, Анастасія Павлівна, в 1858 році вдруге одружується з «4 резервного батальона Елецкого пехотного полка рядовым Григорием Татариновым» [22, арк. 185зв. - 186].

З 1858 року по 1884 рік відомості про родину Верхацький відсутні. Можна припустити, що п'ятирічний Полієвкт разом зі своєю матір'ю виїхали з Кролевця або в другому шлюбі Анастасія Павлівна немала дітей.

Підрісши Полієвкт почав займатися торгівлею. До 1884 року він вже був купцем II гільдії, тобто, як зазначено в «Энциклопедическом словаре» Брокгауза и Эфрона, він повинен був мати мав «размер объявляемых капиталов для второй гильдии 20000 р.» і займатися роздрібною торгівлею [5, с. 679-680]. Про це дізнаємося з запису про його другий шлюб, в якому вказано, що наречений був «Черниговской губернии города Кролевца купец второй гильдии» [18, арк. 199зв. - 200]. Імені першої його дружини історія не зберегла. Другою була «х. Савицького коллежского регистратора жена Елена Андреевна Андриющенко». В неї від першого шлюбу восьмирічний син Пантелеймон, який, згідно поміток в метричній книзі біля запису про його народження, в 1897 році знаходився на військовій службі [18, арк. 3зв.]. Спільних дітей в них не було.

Подальша доля Полієвкта Мартиновича була пов'язана з х. Зарудним та х. Савицьким Гадяцького повіту Полтавської губернії, де в нього, за свідченнями його нащадків, були землі. Ці землі він міг придбати за власні кошти, або ж отримати в спадок від своєї другої дружини (померла в 1895 році), яка була родом з цих місць. Разом з Полієвктом в х. Савицькому до своєї смерті в 1894 році мешкала й мати Анастасія Павлівна.

В 1898 році 41-річний «хутора Зарудного мещанин» Полієвкт Мартинович Верхацький одружується втретє. В метричному записі Миколаївської церкви с. Андріївка Гадяцького повіту про шлюб про наречену записано: «Хутора Зарудного Катерина (родители ее неизвестны), православная, первым браком, 19 лет» [15, арк.

17зв. - 18]. З розповідей нащадків стало відомо, що Катерина виховувалася в родині поручика в відставці Степана Тарасевича, який, вірогідно, був приятелем Полієвкта Мартиновича. Про свідчить той факт, що Степан Миколайович Тарасевич був свідком від нареченого на вінчанні з Андрущенко Оленою Андріївною [23, арк. 199зв. - 200].

Шестеро дітей прийшло на світ в родині Полієвкта Мартиновича та Катерини Степанівни Верхацьких: Микола (нар. 01. 12. 1899 р.), Анатолій (нар. 18.10.1901 р.- помер 21.10.1902 р.), Михайло (нар. 04.05.1904 р.), Сергій (нар. 1907 р.), Ольга (22.05.1909 р.), Віра (2807.1914 р.). І виросли вони, і вийшли в люди.

Старший із братів Микола Полієвктівч Верхацький згодом став доктором медичних наук, професором, автором численних наукових праць. Середульший брат Михайло – відомий український актор і режисер. Протягом усього життя працював актором у Харківському українському драматичному театрі й третій із братів – Сергій Верхацький.

Література і джерела

1. Безручко О. Запровадження М.П. Верхацьким традицій Л.С. Курбаса в українську школу театрального та екранного мистецтва. *Українознавчий альманах*. 2016. Вип. 19. С. 52-55.
2. Безручко О. В. Українські кінематографісти, педагоги: відновлені сторінки життя: монографія. Київ, 2015. Т. 5: М. П. Верхацький. 226 с.
3. Безручко О. Перші київські учні М. П. Верхацького. *Науковий вісник КНУТКиТ ім. І.К. Карпенка-Карого: зб. наук. пр.* Київ, 2015. Вип. 16. С. 192–197.
4. Безручко О. Концептуальні та методологічні засади мистецько-наставницької діяльності М. П. Верхацького у 50-х роках ХХ ст. *Культурологічна думка*. 2016. № 10. С. 135 - 140.
5. Брокгауз Ф. А., Ефрон И. А. Энциклопедический словарь. Т. 8. С.-Петербург, 1893. С. 679–680.
6. Вітер В. Педагогічна майстерність М. Верхацького: режисерський аспект. *Науковий вісник КНУТКиТ ім. І. К. Карпенка-Карого: зб. наук. пр.* Київ, 2010. Вип. 7. С. 312–324.
7. Верхацький М. Листування з Валентиною Чистяковою: (до 100-річчя від дня народж. М. П. Верхацького) : [листи режисера, педагога і театрознавця, учня Л. Курбаса до актриси, педагога, дружини Л. Курбаса 1957–1973 рр.] *Український театр*. 2004. № 4-5. С. 10–13.
8. Губрій Н. В. На шляхах режисерського становлення: Михайло Верхацький і харківська театральна школа (1925–1935). *Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти*. 2018. Вип. 48. С. 195 – 200.
9. Губрій Н. В. Михайло Верхацький як театральний критик на прикладі рецензії на виставу «Гамлет» (1935 р.) в узбецькому драматичному театрі імені Хамзи. *Культура України. Серія: Мистецтвознавство : зб. наук. пр.* Харків : ХДАК, 2017. Вип. 56. С. 244 – 253.
10. Губрій Н. В. Педагогічна діяльність Михайла Верхацького (1926–1973 р.): науково-педагогічний аспект. *Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого*. 2018. Вип. 23. С. 164-170.
11. Губрій Н. Творче становлення Михайла Верхацького як теоретика театру: його дискусія з Дмитром Грудиною на шпальтах харківської преси (1930-ті роки). *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Мистецтвознавство*. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2018. Вип. 1(38). С. 174–186.
12. Кісін В. Кілька необов'язкових штрихів до портретів Леся Курбаса та його учня Михайла Верхацького. *Український театр*. 1997. № 1. С. 2 - 5.
13. Наумова Л. М. Про моїх учителів. *Науковий вісник КНУТКиТ ім. І. К. Карпенка-Карого: зб. наук. пр.* Київ, 2011. Вип. 9. С. 254–263.
14. «... На вагу золота». Листування Василя Василька і Михайла Верхацького (1965 - 1969). *Український театр*. 2003. № 1-2. С.19-23.

15. Державний архів Сумської області (далі – ДАСО.), ф. 1185, оп. 3, spr. 4.
16. ДАСО, ф. 834, оп. 1, spr. 7.
17. ДАСО, ф. 833, оп. 1, spr. 3.
18. ДАСО, ф. 1185, оп. 3, spr. 5.
19. ДАСО, ф. 833, оп. 1, spr. 6.
20. ДАСО, ф. 818, оп. 1, spr. 34.
21. ДАСО, ф. 818, оп. 1, spr. 41.
22. ДАСО, ф. 833, оп. 1, spr. 8.
23. ДАСО, ф. 1185, оп. 1, spr. 5.

References

1. Bezruchko O. Zaprovadzhennia M.P. Verkhatskym tradytsii L.S. Kurbsa v ukrainsku shkolu teatralnoho ta ekrannoho mystetstva. *Ukrainoznavchyyi almanakh*. 2016. Vyp. 19. S. 52-55.
2. Bezruchko O. V. *Ukrainski kinematohrafisty, pedahohy: vidnovleni storinky zhyttia: monohrafiia*. Kyiv, 2015. T. 5: M. P. Verkhatskyi. 226 s.
3. Bezruchko O. Pershi kyivski uchni M. P. Verkhatskoho. *Naukovyi visnyk KNUTKiT im. I. K. Karpenka-Karoho: zb. nauk. pr. Kyiv*, 2015. Vyp. 16. S. 192–197.
4. Bezruchko O. Kontseptualni ta metodolohichni zasady mystetsko-nastavnytskoi diialnosti M. P. Verkhatskoho u 50-kh rokakh KhKh st. *Kulturolohichna dumka*. 2016. № 10. S. 135 -140.
5. Brokgauz F. A., Efron I. A. *Entsiklopedicheskiy slovar'*. T. 8. S.-Peterburg, 1893. S. 679–680.
6. Viter V. Pedahohichna maisternist M. Verkhatskoho: rezhyserskyi aspekt. *Naukovyi visnyk KNUTKiT im. I. K. Karpenka-Karoho: zb. nauk. pr. Kyiv*, 2010. Vyp. 7. S. 312–324.
7. Verkhatskyi M. *Lystuvannia z Valentynoiu Chystiakovoii : (do 100-richchia vid dnia narodzh. M. P. Verkhatskoho) : [lysty rehysera, pedahoha i teatroznavsia, uchnia L. Kurbsa do aktrysy, pedahoha, druzhyny L. Kurbsa 1957–1973 rr.]* *Ukrainskyi teatr*. 2004. № 4-5. S. 10–13.
8. Hubrii N. V. *Na shliakhakh rezhyserskoho stanovlennia: Mykhailo Verkhatskyi i kharkivska teatralna shkola (1925–1935). Problemy vzaiemodii mystetstva, pedahohiky ta teorii i praktyky osvity*. 2018. Vyp. 48. S. 195 – 200.
9. Hubrii N. V. Mykhailo Verkhatskyi yak teatralnyi krytyk na prykladi retsenzii na vystavu «Hamlet» (1935 r.) v uzbetskomu dramatychnomu teatri imeni Khamzy. *Kultura Ukrainy. Seria: Mystetstvoznavstvo : zb. nauk. pr. Kharkiv : KhDAK*, 2017. Vyp. 56. S. 244 – 253.
10. Hubrii N. V. *Pedahohichna diialnist Mykhaila Verkhatskoho (1926–1973 r.): naukovopedahohichni aspekt*. *Naukovyi visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu teatru, kino i telebahichnia imeni I. K. Karpenka-Karoho*. 2018. Vyp. 23. S. 164-170.
11. Hubrii N. *Tvorche stanovlennia Mykhaila Verkhatskoho yak teoretyka teatru: yoho dyskusii z Dmytrom Hrudynoiu na shpaltakh kharkivskoi presy (1930-ti roky)*. *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Ser. Mystetstvoznavstvo. Ternopil : TNPU im. V. Hnatiuka*, 2018. Vyp. 1(38). S. 174–186.
12. Kisin V. *Kilka neoboviazkovykh shtrykhiv do portretiv Lesia Kurbsa ta yoho uchnia Mykhaila Verkhatskoho*. *Ukrainskyi teatr*. 1997. № 1. S. 2 - 5.
13. Naumova L. M. *Pro moikh uchyteliv*. *Naukovyi visnyk KNUTKiT im. I. K. Karpenka-Karoho: zb. nauk. pr. Kyiv*, 2011. Vyp. 9. S. 254–263.
14. «... Na vahu zolota». *Lystuvannia Vasylia Vasylka i Mykhaila Verkhatskoho (1965-1969)*. *Ukrainskyi teatr*. 2003. № 1-2. S.19-23.
15. State Archive of Sumy Region, f. 1185, op. 3, spr. 4.
16. State Archive of Sumy Region, f. 834, op. 1, spr. 7.
17. State Archive of Sumy Region, f. 833, op. 1, spr. 3.
18. State Archive of Sumy Region, f. 1185, op. 3, spr. 5.
19. State Archive of Sumy Region, f. 833, op. 1, spr. 6.
20. State Archive of Sumy Region, f. 818, op. 1, spr. 34.
21. State Archive of Sumy Region, f. 818, op. 1, spr. 41.
22. State Archive of Sumy Region, f. 833, op. 1, spr. 8.
23. State Archive of Sumy Region, f. 1185, op. 1, spr. 5.

NATALIIA V. LOBKO
(Sumy State University, Ukraine)

MYKHAILO VERKHATSKYI: MATERIALS FOR A BIOGRAPHY

Abstract. *The article is about the outstanding Ukrainian director, theater expert, patriarch of Ukrainian theater pedagogy, laboratory director, secretary of the director's staff of «Berezil» Les Kurbas, professor of the Kyiv Theater Institute Mykhailo Polijektovych Verkhatskyi. He is also known as a student and employee of Kurbas, the author of reports on directing and acting, articles and memoirs about Les Kurbas.*

Based on the correspondence between his student V.S. Vasylko and the wife of L. Kurbas, it was established that it was thanks to the careful notes of Mykhailo Polievktovich that the priceless «Director's Diary» of L. Kurbas has been preserved to this day. At one time, he also copied a lot of Kurbas texts, as well as saved part of the manuscript materials from Kharkiv that were related to Kurbas, at the first opportunity he disassembled them, prepared them for printing, transferred them to the museum and thereby preserved them for future generations.

It is also a great merit of M. Verkhatskyi to develop the theoretical legacy of L. Kurbas and pass it on to the next theater generations. It turned out that he was among those students of Kurbas who sought to tell the truth about one of the prominent figures of the shot revival. For this, he was forced to leave Ukraine for sixteen years, escaping from persecution. In 1936, M. Verkhatskyi left for Uzbekistan. But even in distant Uzbekistan, he does not forget the lessons of Kurbas. In Tashkent, Mykhailo Polievktovich becomes the founder of the theater institute, its first director, starting the scientific history of the Uzbek theater and training theater experts, actors and directors.

In 1952, M. Verkhatskyi returned to Ukraine and began teaching at the Kyiv State Institute of Theater Arts (now the Kyiv National University of Theater, Film and Television named after I. K. Karpenko-Kary). The teacher worked at the acting department and in the period 1958–1963 he headed it and also taught directing. Namely this pedagogical period of his work researchers consider to be the most fruitful and mature.

It is noted that after returning to Kyiv, he tried to restore the honest name of his teacher – Les Kurbas. The pedigree of M. Verkhatskyi was investigated and it was established that his ancestors lived in Krolevets and the Andriyivka village of Hadyatsky district of Poltava province (now Sumy region).

Keywords: *Mykhailo Verkhatskyi, Les Kurbas, «Berezil» theater, Ukrainian theater, genealogy.*

Отримано 08.04.2023 р.